

[Ømann.]

skyndet. Kommissionen har fremskyndet sit arbejde og er kommet med et udkast, som i hovedsagen er solidt og gennemarbejdet. Men så har regeringen haft fat i det og hæftet betingelser og udsættelser på — sådanne modifikationer, at det måtte stå klart for regeringen eller i hvert fald foreligge for regeringen som en meget nærliggende mulighed, at organisationernes repræsentanter derved blev ude af stand til at gå ind for helheden.

Der foreligger nu en for hele vor administration meget faretruende situation, som folketingsrådet må nære den dybeste interesse for. Chefsproblemet lades uløst i en uoverskuelig tid — dér kunne da nu nok påpeges løsninger. Men det er vel i og for sig ikke den værste konsekvens. Der findes i de lavere lønningsklasser folk, som har væbnet sig med tålmodighed i meget lang tid i tillid til, at lønreformen ville komme. Der findes brede udsnit af tjenestemænd, som arbejder side om side i samme institution med overanstkomstansatte med en langt højere løn, og der findes overanstkomstansatte, som arbejder sammen med timelønnede, f. eks. inden for jern- og metalfaget, som har langt bedre aflønning. Det kan ikke fortsætte. Gøres der ikke noget, bliver det de bedste, der går.

Jeg vil derfor benytte denne lejlighed til at opfordre lønningsministeren til at give en redegørelse for, hvilken katastrofeplan regeringen har i baghånden, og hvad der nu skal ske — for ellers nærer jeg en alvorlig bekymring for, at der sker noget uopretteligt med det offentlige stab af værdifulde medarbejdere.

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen (*Hastrup*): Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at der jo foreligger den situation, at tjenestemandskommissionens sekretariat har udarbejdet forskellige betænkninger, som nu er til udtalelse i centralorganisationerne. Forud for behandlingen i centralorganisationerne har regeringen over for tjenestemandorganisationerne og på tjenestemandorganisationernes anmodning gjort klart, hvilke økonomiske forudsætninger — jeg kan også sige hvilke indkomstpoltiske forudsætninger — regeringen måtte opstille, altså med andre ord

hvilken ramme der var til rådighed for at gennemføre disse forslag, og hvilke virkninger man måtte skønne en gennemførelse af tjenestemandreformen ville få på indkomstpoltikken som helhed.

Det er rigtigt, at tjenestemandorganisationerne, da vi forhandlede disse ting, erklærede, at de ikke kunne acceptere regeringens forudsætninger; men på den anden side afviste de ikke at forelægge regeringens synspunkter for centralorganisationerne, og så længe der ikke foreligger en endelig afgørelse fra centralorganisationerne, har regeringen ingen grund til at opstille nye forudsætninger eller ny planer.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 123 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i byggelov for købstæderne og landet.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 12) findes i tidenden sp. 2350).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 126 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning angående sanering af kreditforholdene [af Kai Moltke m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. V) findes i tillæg A. sp. 2149; fremsættelsen i tidenden sp. 1101).

Sagen sattes til forhandling.

Justitsministeren (*Thestrup*): Jeg er lidt forundret over indholdet af det fremsatte forslag til folketingsbeslutning. Så sent som den 6. marts i år stillede hr. Kai Moltke her i tinget et spørgsmål til mig om nærmere bestemmelser vedrørende åger. I begrundelsen for spørgsmålet pegede hr. Kai Moltke også på renteproblemer i forbindelse med private pantebrev og afbetalingshandel m. m. I min besvarelse oplyste jeg, at hele dette spørgsmål vil blive gjort til genstand for en nærmere undersøgelse og vurdering i et udvalg, der ikke alene vil kunne se på det strafferetlige spørgsmål, men også på problemets civilretlige og økonomiske sider. Hr. Kai Moltke erklærede sig tilfreds med dette tilsagn. Jeg kan tilføje, at vi nu er i færd med at nedsætte dette udvalg, og at højesteretsdommer Schaumburg skulle være formand for det og har erklæret sig beredt til at overtage formandshvervet.

Det er på denne baggrund, jeg ikke rigtig kan forstå, at vi nu får præsenteret et forslag, hvori 3 af de 6 punkter vedrører rentebegrænsning. Jeg mente nemlig, at vi var enige om at afvente en sagkyndig behandling af spørgsmålet. Det drejer sig om det stillede forslags punkter 2, 3 og 4. Jeg kan vedrørende disse punkter blot henvise til mine bemærkninger i forbindelse med hr. Kai Moltkes tidligere spørgsmål — de findes i Folketingstidende 1967-68, 2. samling, sp. 619-622.

Herefter går jeg over til de andre punkter i forslaget.

I bemærkningerne er anført, at forslaget må betragtes som et alternativ til regeringens økonomiske politik til opnåelse af et lavere renteniveau og dermed en nedbringelse af erhvervslivets omkostningsniveau. Nu er det jo ofte således, at et bestemt økonomisk problem kan angribes fra forskellige sider, eller med andre ord at der kan være enighed om et bestemt mål, men uenighed om midlerne. Hvis der var tale om, at VS med forslaget pegede på tjenlige midler til at opnå en økonomisk sanering, kunne man tale om et reelt alternativ til regeringens politik. Efter regeringens opfattelse er der imidlertid ikke tale om tjenlige midler, idet forslagene ikke er praktikable efter vor opfattelse. Der er således ikke tale om nogen økonomisk-politisk vejledning.

Havde der været det, havde det jo også været naturligt, om det havde været økonomiministeren og ikke mig, der talte ved denne lejlighed.

Jeg skal prøve at gøre klart, af hvilke grunde vi mener, at dette forslag er praktisk uanvendeligt.

I punkt 1 opfordres regeringen til

„gennem forhandlinger med Danmarks Nationalbank at foranledige, at kreditrationeringsaftalen af 1965 med Bankernes Fællesrepræsentation revideres efter retningslinjer, der sikrer, at der ved kreditgivningen skaffes prioritet for den del af erhvervslivet, der gennem eksport og produktion i konkurrence med importen er af særlig betydning for valuta-balance og beskæftigelse.“

Hertil er at sige, at det er et væsentligt led i aftalerne mellem Nationalbanken og bankerne og sparekasserne, at aftalerne ikke benyttes til indførelse af en detaljeret dirigering af kreditgivningen. Naturligvis kunne man så overveje et lovgivningsinitiativ. Det er imidlertid regeringen bekendt, at Nationalbanken ikke kan tilråde noget sådant, bl. a. under hensyn til, at det ikke vil være muligt på rimelig måde at foretage en klar inddeling af erhvervslivet ud fra valutamæssige og beskæftigelsesmæssige kriterier.

Selv om regeringen som fremhævet af statsministeren i hans tale her i tinget den 5. marts 1968 gerne ser, at forretningsbankerne drager omsorg for, at den igangværende kreditlettelse i første række kommer erhverv til gode, der konkurrerer med udlandet, ser regeringen derfor ingen anledning til at gribe ind i de eksisterende aftaler mellem Nationalbanken og pengeinstitutterne.

Forslagets punkt 5 går ud på at pålægge tinglysningskontorerne at sende indberetning om alle tinglyste private pantebrev og fast ejendom til et dertil oprettet kontor for at få fremskaffet et samlet materiale vedrørende sådan långivning og dens omfang. Jeg går ud fra, selv om det ikke fremgår af forslaget eller bemærkningerne til det, at der alene tænkes på private pantebrev, der tinglyses i fremtiden. Med denne begrænsning kunne ordningen måske gennemføres uden alt for stort administrativt besvær for tinglysningskontorerne. Men formålet deri kan vi ikke se.

[Justitsministeren.]

Af forslaget bemærkninger synes det at fremgå, at man i hvert fald i første række ønsker at få et statistisk materiale, der kan belyse omfanget af den del af realkredit, der ikke er omfattet af aftalerne vedrørende obligationsudstedelsen. Det hedder nemlig i bemærkningerne:

„Hidtil savnes selv det mest elementære statistiske materiale over denne del af lånemarkedet.“

Men dette er ikke rigtigt. På grundlag af de oplysninger om tinglysning af pantebrev, der kommer i Statstidende, har Nationalbanken udarbejdet en statistik over tinglysning af pantebrev i fast ejendom, hvor der netop er foretaget opdeling på forskellige former for kreditorer. Statistikkene for 1965 til 1967 er offentliggjort i Nationalbankens beretning for 1967, pag. 51.

På det således foreliggende grundlag er det vanskeligt at se formålet med indførelsen af et nyt administrativt organ.

Forslagets sidste punkt, punkt 6, går ud på, at der skulle svares en særlig afgift på 15 pct. af private pantebrev i fast ejendom, hvor låntagningen ikke er forbundet med dokumenterede produktive formål eller ejerskifte. Formentlig som en kontrolforanstaltning skulle man samtidig påbyde tinglysning af alle private pantebrev, og tanken skulle vel så være den, at tinglysningskontrollerne skulle påse, om formålet med kreditgivningen var produktivt eller stod i forbindelse med ejerskifte. En sådan ordning lader sig imidlertid vanskeligt praktisere. Tinglysningsproceduren er og må være baseret på ganske klare regler, og det synes indlysende, at man ikke kan opstille enkle metoder til afgørelse af, om formålet med en kreditgivning er produktivt. Når det i bemærkningerne til forslaget f. eks. udtales, at anerkendte former for boligudvidelse eller modernisering selvfølgelig bør undtages fra afgiften, må man uvægerlig spørge, hvilke former for modernisering der kan opnå anerkendelsesstempel, og hvilke former der bør særbeskattes, og hvorledes tinglysningsmyndighederne skulle kunne tage stilling til rubriceringen af de enkelte pantebrev.

De eksempler, der nævnes i bemærkningerne til forslaget, kunne i øvrigt tyde

på, at det alene er finansiering af moderniseringer m. v. af selve den ejendom, der tjener til kreditgrundlag, der skulle kunne begrunde afgiftsfritagelse. Men det er vel klart, at optagelse af et lån i en ejendom med henblik på at opnå større anlægs- eller driftskapital i en virksomhed, der drives andetsteds, også vil kunne karakteriseres som et produktivt lån. Systemet ville på denne måde føre til, at man måtte foretage en omfattende vurdering af den enkelte låntagers økonomiske forhold, før man kunne tage stilling til, om pantebrevet skulle falde ind under særavgiften.

Efter min opfattelse er praktiske hensyn på dette som på de andre punkter i forslaget til hinder for, at de tanker, som de fire forslagsstillere har gjort sig, kan føres ud i livet. Selv om jeg således har vanskeligt ved at se nytten af fortsat behandling af forslaget, skal jeg dog, hvis udfaldet af denne debat måtte blive nedsættelse af et folketingsudvalg, tilsige regeringens medvirken til at få de spørgsmål, som udvalget måtte være interesseret i, nærmere belyst.

Formanden: Alle medlemmer har i de sidste dage fået brev fra formanden. Jeg henstiller, at alle medlemmer læser det nøje igennem, specielt det afsnit, hvor jeg indtrængende henstiller, at man taler mere sagte under forhandlingerne i salen.

Ordføreren for forslagsstillerne (Kai Moltke): Jeg havde på en måde ventet, at det ville være økonomiministeren og ikke justitsministeren, som var kommet nærmere ind på disse spørgsmål.

Hvad angår justitsministerens erklæring om, at 3 af punkterne i forslaget faktisk er besvaret, og at der er nedsat en kommission til saglig undersøgelse af disse problemer, vil jeg indrømme, at det gælder for punkt 2 og 3, at et sådant løfte blev givet, og jeg vil selvfølgelig med glæde hilse en sådan undersøgelse velkommen. Det er vist den anden justitsminister, som er gået ind på den tanke, at her var et felt, som kunne trænge til en supplerende lovgivning. Jeg imødeser med interesse de sagkyndiges undersøgelse af de muligheder, der ligger på dette felt, for en kendsgerning er det, at vi har haft så skandaløse sager og en sådan

[Kai Moltke.]

udnyttelse af manglende klarhed i lovgivningen, at noget sådant er absolut nødvendigt.

Hvad punkt 1 angår, det vil sige Nationalbankens kreditaftaler osv., er dette jo et spørgsmål, som ikke er nyt, og som ikke er rejst af mig. Der lå på folketingets bord i, tror jeg, slutningen af maj 1965 et lovforslag om en kreditrationering i almindelighed, fremsat af den daværende økonomiminister. Det er rigtigt, at for dette lovforslag blev gennemført i folketinget, ville man forsøge vejen med private forhandlinger mellem kreditinstitutionerne og Nationalbanken for at undgå en statslig ordning.

Nu oplyser justitsministeren, at Nationalbanken ikke har noget ønske om en revision af aftalerne på dette punkt. Jeg kunne imidlertid lide i denne forbindelse at citere et enkelt afsnit af den regeringserklæring, som blev afgivet af statsministeren den 15. februar i år. Heri hedder det udtrykkeligt — Folketingstidende 1967-68, 2. samling, sp. 254 —:

„Regeringen henstillede endvidere til vore pengeinstitutter, at de i deres kreditgivning tager skyldige hensyn til behovet inden for den del af erhvervslivet, der gennem eksport eller ved produktion i konkurrence med importen er af særlig betydning for valutabalancen.“

Hvis dette er regeringens formål, formoder jeg, at det vel også må være Nationalbankens formål, og når en sådan appel fremkommer, må det vel være, fordi der findes en vis ængstelse hos regeringen for, at den nuværende kreditgivning fra bankernes side ikke netop følger disse retningslinjer, sigter mod den nødvendige økonomiske koncentration, som situationen på pengemarkedet kræver i øjeblikket. Jeg kan ikke tænke mig, at hr. justitsministeren på dette punkt skulle kunne erklære sig uenig i den appel, som er afgivet af landets statsminister så sent som den 15. februar.

Når jeg tager dette spørgsmål op, er det netop, fordi der i den kreditaftale, som i

sin tid blev tilstillet udvalgets medlemmer — jeg var selv med til at fremskaffe det pågældende materiale — står, efter at man har talt om depositum og likviditetsordninger, at med hensyn til formålet med udlånene er den enkelte bank frit stillet. Her støder altså den enkelte banks dispositionsfrihed sammen med samfundsmæssige hensyn. Men den nuværende situation kunne måske gøre det ønskeligt, at de for få midler, som efter sigende er til rådighed for bankerne — på et tidspunkt, hvor bankkoncentrationen er større end nogen sinde — netop koncentreredes om det væsentlige: at sætte gang i produktionen i nøgle- og eksportindustrier. Derfor dette punkt.

Nu var hr. justitsministeren så elskværdig at tage punkt 4 i mit forslag med under det, som er blevet behandlet tidligere, nemlig renterne ved afbetalingshandel. Jeg har ikke i mine bemærkninger sat renter af afbetalingshandel ind under begrebet åger; men så vidt jeg forstod på hr. justitsministeren, mener han åbenbart, at det er noget, som må sammenlignes med de to forudgående punkter, og jeg skal ingenlunde bestride, at det er tilfældet.

Nu er det imidlertid sådan, at det ikke mindst var på initiativ af partiet venstre og, så vidt jeg erindrer, den nuværende finansminister, hr. Poul Møller, at man i sin tid tog hele spørgsmålet om afbetalingshandelen op i forbindelse med inflationen — for der er selvfølgelig noget usundt i, at man på den ene side begrænser det, som udbetales for produktivt arbejde, og på den anden side anvender større og større summer til en forbrugskredit, som vokser og vokser, fordi renten er særlig høj. Der var altså tale om en oplagt økonomisk forholdsregel. Jeg kan ikke tænke mig, at det skulle være en særlig statslig opgave på et tidspunkt, hvor man siger, at det er nødvendigt at nedskære forbruget, samtidig at sige, at det også er nødvendigt at udvide forbrugskrediten, særlig for de varer, som belaster vor udenrigshandels balance mest.

Man har tidligere forsøgt sig med de tra-

[Kai Moltke.]

ditionelle midler for afbetalingshandelen; det er jo ikke mere end 2 år siden, vi fik den sidste lov på dette område. Man har forsøgt sig med større udbetaling og kortere afdragstid, men det har vist sig at være temmelig nytteløst. Det sidste officielle tal, jeg har kunnet få for, hvor store beløb der går til finansiering af afbetalingshandel, stammer fra 1965, og det lå i underkanten af 4 milliarder kr. — og jeg gad se de sagkyndige på feltet, som med prisudviklingen osv. i betragtning vil påstå, at dette tal kan ligge meget under 5 milliarder kr. i dag.

Derfor er spørgsmålet, om man ikke skulle gøre dette felt mindre attraktivt ved at lægge et loft over disse renter, selv om jeg som sagt ikke gik så vidt som hr. justitsministeren og bragte det i umiddelbar forbindelse med begrebet åger.

Da disse linjer i forslaget blev skrevet, var jeg endnu ikke i den lykkelige tilstand, at jeg havde Nationalbankens beretning. Men jeg har selv fra denne talerstol ved tidligere lejligheder efterlyst en samlet oversigt over, hvordan det ser ud med privat långivning ved siden af obligationsmarkedet, for af disse to dele er de noterede obligationer og de noterede pantebrev jo rationerede efter ganske strenge regler. Men hvis det faktisk er sådan, at kun halvdelen af obligationsmassen — nemlig den, hvor renten er lavest — rationeres, mens den øvrige del af markedet lades frit, så kan man dog tænke sig, hvilken tiltrækningskraft netop de private pantebrev har på en række af dem, som ellers ville købe de noterede obligationer.

Jeg er enig med justitsministeren om, at der på side 51 i Nationalbankens beretning virkelig er stof, som maner til eftertanke. Her står nemlig udtrykkeligt, at realkreditinstitutionerne i 1967 udstedte obligationer på i alt ca. 6,8 milliarder kr. og bankerne tilsvarende realkreditlån på godt 1 milliard kr. Så kommer vi til ejerpantebrevene, de er oppe på næsten 5,4 milliarder kr., og andre private pantebrev er oppe på næsten 2,7 milliarder kr. Det vil sige, at vi her i udlån på private pantebrev med særlig høj rente i øjeblikket har en samlet sum af en slags uofficielle og unoterede obligationer, som overstiger den samlede obligationsmasse.

Ser vi på den stedfundne udvikling, fremgår det af disse tal, at vi i 1965, da man begyndte på obligationsrationeringen, stod med et samlet udlån for ejerpantebrev på 4,4 milliarder kr., i 1966 var man oppe på over 5 milliarder, og i 1967 var man næsten oppe på 5,4 milliarder alene for denne kategori. Samtidig har vi mere end en fordobling af den kategori af pantebrev, som hedder andre pantebrev. Ja men når man nu ved, at renten på mange af disse private pantebrev ikke ligger på de 10-11 pct., som gælder de øvrige papirer, men ofte ligger et sted, lad os for at være moderate sige mellem 17 og 25, kan man så undre sig over, at en række mennesker, som gerne vil have placeret deres formue på de mest indbringende betingelser, foretrækker opkøb af sådanne private pantebrev, fordi det faktisk er en god forretning.

Jeg tror ikke, der findes nogen i dette ting, som virkelig med hånden på hjertet vil sige, at de ikke kender noget til spekulation af denne art inden for realkredit i øjeblikket. Derfor er det, jeg efterlyser, om man kan nøjes med en halv rationering, om det ikke er nødvendigt at tage hele feltet ind til gennemsyn og til eftertanke, og at man sørger for, at de utilstrækkelige kreditmidler, der er til rådighed, ledes hen til produktive formål.

Poul Dalsager: Jeg vil gerne sige, at efter socialdemokratiets opfattelse kan folketinget ikke vedtage dette forslag til folketingsbeslutning i den form, hvori det foreligger her. Der kunne nævnes flere grunde hertil, og jeg skal tage nogle af de ting frem, som jeg mener bør overvejes nærmere i et eventuelt kommende udvalg.

Hvad angår den prioritering af udlånene, som er foreslået i stk. 1 og omtalt i bemærkningerne hertil — og det gælder for øvrigt også stk. 6, der foreslår en regulær skat på lån til en lang række udefinerede formål — mener jeg at vide, at der allerede i dag i pengeinstitutterne foregår i hvert tilfælde en hvis prioritering af de udlånsmidler, der er til rådighed. Det er simpelt hen nødvendigt af hensyn til den kreditstramning, som jo også pengeinstitutterne i meget høj grad mærker til. Men meget af den gældsstiftelse, som foregår i dag, foregår med gælds-sanering for øje. F. eks. optager man

[Poul Dalsager.]

inden for landbrugserhvervet, som jo er et erhverv, der traditionelt har megen løsgæld, mange faste lån i disse år for at få denne gæld saneret, få den væk. Det er jo ikke særlig produktivt, det må man vist indrømme; men det er på den anden side vældig fornuftigt, og jeg mener ikke, at den form for lånoptagelse bør beskattes eller på anden måde generes. Pengeinstitutterne har jo også en udstrakt udlånsvirksomhed f. eks. i form af studielån. De går heller ikke direkte til produktion og til eksport, men er da også en form for lån, som i hvert fald vi mener i høj grad bør imødekommes. Der kunne nævnes mange andre ting, som ikke kommer ind under de områder, der ifølge forslaget udtrykkelig skulle have førsteprioritet, ting, for hvilke det ville være meget vanskeligt at lave en ordning som den foreslåede, således at det kunne virke både rimeligt og retfærdigt i det praktiske liv.

Hvad angår stk. 2 og 3 i forslaget, der foreslår en ågerparagraf, synes jeg, at det, der er foreslået her, i hvert tilfælde er bedre end den bestående lov, der jo lader megen usikkerhed tilbage. Jeg vil gerne sige, at det er i hvert fald en af de ting i forslaget, som interesserer os i socialdemokratiet. Om de 25 pct. over pengeinstitutternes udlånsrente er det rigtige, ved jeg såmænd ikke; det er også en af de ting, man eventuelt kan drøfte.

Hr. Kai Moltke spurgte i folketingets spørgetid den 24. maj 1967 den daværende justitsminister, hr. K. Axel Nielsen, om dennes syn på de hyppigt forekommende urimelig høje renter. Denne svarede ifølge Folketingstidende 1966-67 sp. 4528:

„Justitsministeriet er i øvrigt ikke i besiddelse af materiale, der kan belyse spørgsmålet om, hvorvidt de gældende regler er utilstrækkelige. Jeg vil imidlertid nu foranledige, at der gennem anklagemyndigheden og domstolene indhentes oplysninger om det nævnte spørgsmål. Dersom hr. Kai Moltke er i besiddelse af materiale, der kan bidrage til en belysning, vil jeg naturligvis være taknemlig for at modtage det.“

Jeg ved ikke, om det er det, som den nye justitsminister nu omtalte at man var gået i gang med, eller om arbejdet har

været i gang siden den 24. maj 1967. Jeg vil gerne spørge den nuværende justitsminister, om det har været i gang, om disse undersøgelser er fortsat, og om han eventuelt kan gives os nogle oplysninger om, hvad der er kommet ud af disse undersøgelser. Hvis det er for omfattende, kan det måske foregå i et udvalg.

En anden vanskelighed, der vil dukke op, hvis man skulle gennemføre forslaget's stk. 6, er nemlig de ejerpantebreve, som hr. Kai Moltke nævnte, ejerpantebreve, som ikke dækker bestemte gældsforhold, som kan flyttes fra det ene gældsforhold til det andet, og som altså i givet fald også kan flyttes fra en produktiv, eksportfremmende lånoptagning til et eventuelt forbrugslån og tilbage igen. Dét synes jeg at der i hvert fald dukker et problem op, idet vi må spørge, om disse ejerpantebreve, som vi ikke ved hvad dækker, skulle stemples med de 15 pct. eller de ikke skulle. Uanset hvilket svar hr. Kai Moltke vil give på det, vil vi alle kunne se, at det ville komme til at virke urimeligt og uretfærdigt.

Der er altså mange problemer i dette forslag, som er uafklarede, og jeg synes, det egner sig til et grundigt udvalgsarbejde, hvor man så også kunne få de oplysninger af ministeren, der har betydning for opklaring af en lang række af de problemer, der melder sig, når man gennemlæser forslaget. I hvert fald hvis man har beskæftiget sig med disse ting i det praktiske liv, melder der sig en lang række spørgsmål, som gør, at jeg mener, at vi ikke uden videre kan vedtage dette forslag.

Jørgen Jensen: Jeg kan vedrørende dette forslag til folketingsbeslutning i det store og hele henholde mig til, hvad justitsministeren har talt om og forelagt for tinget, men jeg skal komme med nogle ganske enkelte bemærkninger derudover.

Det er jo regeringens erklærede mål for den økonomiske politik ikke mindst at gennemføre en rentenedsættelse til fremme af produktionen, investeringerne og eksporten, og dette er allerede lykkedes ganske godt i løbet af de to måneder eller godt to måneder, regeringen har siddet. Dette kan man jo kalde en sanering af kreditforholdene eller i hvert fald en normalisering af kreditforholdene, og jeg tror, vi alle kan være meget

[Jørgen Jensen.]

glade derfor, både erhvervslivet, de, der skal flytte ind i nye, hidtil væsentlig dyrere boliger, og mange andre i samfundet. Jeg tror, det vil være helt forkert som led i en sådan økonomisk politik at bryde ind i de aftaler; som det er lykkedes for Danmarks Nationalbank at slutte med pengeinstitutterne, og derfor må jeg helt afvise forslaget punkt 1.

Hvad angår punkterne 2, 3 og 4 kan jeg med glæde konstatere, at justitsministeren har nedsat eller agter at nedsætte et udvalg til afklaring af disse ting.

I punkt 5 efterlyses jo en statistik. Jeg forstår, at Nationalbanken allerede er i besiddelse af en del statistiske oplysninger, og det er vel naturligt, at Nationalbanken også i fremtiden forsøger at danne sig et overblik over, hvad der foregår med hensyn til private pantebreve, altså over omfanget af tinglysninger heraf.

Endelig skal jeg vedrørende det sidste punkt i forslaget sige, at jeg må være helt enig både med justitsministeren og med den socialdemokratiske ordfører i, at en gennemførelse af dette punkt vil være komplet umuligt i praksis. Jeg vil gerne skærpe det yderligere og sige, at jeg tror også, det ville virke højst skadeligt på helt legitime kreditformål.

Alt i alt finder jeg altså forslaget nogenlunde overflødig, og det konservative folkeparti kan ikke medvirke til dets gennemførelse.

Jens Chr. Christensen: Af forslaget kan man jo forstå, at forslagsstillernes hensigt har været at hjælpe regeringen, som det fremgår af punkt 1, og det er regeringen selvfølgelig glad for. Jeg kunne egentlig nøjes med at sige, at de udtalelser som den højtærede minister har fremsat, dækker helt de tanker, som jeg har om det forslag, der her foreligger.

Hvad angår punkterne 2, 3 og 4, må vi indrømme, at de mål, man stiler efter, kan alle være enige i; men vi hørte nu fra ministerens side, at der er nedsat et udvalg til at kulegrave hele problemet, og derfor er forslaget faktisk overflødig.

Ja, vi kan være enige i de formål, man opstiller, men det er jo også rigtigt, som ministeren sagde, at der er mange veje, der fører til et mål. Jeg synes, forslagsstillerne glem-

mer, at hvis man skal kunne nå det mål, man har opstillet, er det først fornødne, at der er tilstrækkelig kapital til rådighed, tilstrækkelig kapital i forhold til den efterspørgsel, der er. Man kan meget vel igennem paragraffer og igennem et bødesystem forsøge at dirigere pengene hen, hvor man mener de skal være og gør mest nytte. Men det er nu sådan, at livet baner sine egne veje, og det gælder også for pengene. Opsparingen har jo i mange år her i Danmark haft dårlige vilkår. Man har ikke virkelig villet gøre noget for, at opsparingen blev fremmet; man beskatter kapital, man beskatter afkastning af kapital, og man beskatter jo i allerhøjeste grad den papirkapital, der er opstået ikke mindst for dem, der ejer fast ejendom, efter sidste almindelige vurdering.

I bemærkningerne til forslaget ser jeg, at forslagsstillerne rider samme kæphest, som andre partier ofte har trukket frem her i det høje ting, den, der hedder de ublu jordpriser. Hvis man vil se nøgternt på jordpriserens bevægelser gennem årene, må det vist indrømmes, at de stort set følger pengenes værdi; men der er mange andre faktorer, der spiller ind, når det drejer sig om jordpriser; der er arbejds løn, der er tjenesteydelser, som gennem de seneste år er steget langt, langt stærkere end jordpriserne.

Vi havde for nogle dage siden lejlighed til at følge en udsendelse, som Flemming Madsen havde i fjernsynet, og hvori han på en ganske god og belærende måde viste, hvorledes jordpriser, byggemodning og kommunal fortjeneste havde indflydelse på byggegrundenes endelige pris. Det fremgik klart af denne udsendelse, at den første grundsalger, landmanden, fik ca. 12 pct. af den endelige udsalgspris, medens kommunen, der forestod byggemodningen og salget, tog andre 12 pct. De 76 pct. af jordprisen, af udsalgsprisen, var betaling for arbejde og for tjenesteydelse.

Af udsendelsen fremgik også, at medens de oprindelige jordpriser var ca. fordoblet i de sidste 10-15 år, så var prisen for arbejds- og tjenesteydelser mangedoblet. Det er her, vi har årsagen til de høje byggegrundpriser, og nogenlunde samme forhold gør sig gældende, når det drejer sig om landejendomme. Det er ikke jordpriserne, der gør landejendommene dyrere og navnlig for dyre i forhold til afkastningsevnen; det er alt det øv-

[Jens Chr. Christensen.]

rige, der tilhører ejendommen, der skaber de højere priser. Det er netop de ting, vort høje udgiftsniveau har afgørende indflydelse på. Efter min opfattelse er det disse ting, der er årsagen til de enorme jordpriser, som forslagsstillerne omtaler i bemærkningerne til forslaget, og det er her, man må sætte ind. Sammen med det, jeg nævnte i begyndelsen af mit indlæg om en større opsparing, er det her, man bør sætte ind, hvis man vil have et sundere kapitalmarked i vort samfund.

Helge von Rosen: Dette broget sammensatte forslag berører meget interessante problemer, og det rummer et sandt overflødighedshorn af tanker.

Men det kniber i hvert fald for mig at tage det helt alvorligt, når der f. eks. ifølge punkt 6 i forslaget af staten skal opkræves en afgift på 15 pct. ved optagelse af private pantebrevslån, hvis disse pantebrevslån ikke bevisligt finansierer produktion, altså produktive formål af en eller anden art, eller et ejerskifte. For erhvervsdrivende i videste forstand, der jo altid kan påvise produktive formål, vil det nok være en fordel på denne måde at få forret til private lånemidler. Jeg går herved ud fra, at de erhvervsdrivende ikke bliver underkastet en statslig kontrol i hele lånets løbetid med hensyn til, om lånet alligevel bliver brugt til private formål.

Men f. eks. for gamle folk, hvis opsparing i deres gode indtægtsår har bestået i, at de har nedbragt lånegælden, vil det jo være hårdt nok at skulle betale 15 pct. i afgift, når de vil nyde opsparingens frugter på deres gamle dage uden at være nødt til at sælge deres hus, altså når de så at sige vil hæve deres selvpensionering på den i sin tid påtænkte måde.

Så er der ågerrentebestemmelserne, som foreslås i punkterne 2 og 3; de er jo tydeligt præget af forslagsstillernes oprigtige indignation. Jeg kan heller ikke selv lide åger, og selv om jeg næppe er så streng som forslagsstillerne, ville det i hvert fald støde mig, hvis staten tog rente efter en rentesats, som den selv ved lov betegnede som ågerrente. Jeg tror bl. a., at vi ved den seneste renteutvikling allerede er på den gale side efter forslagsstillernes norm — normal bankrente forhøjet med 25 pct. — i det foreliggende forslag til ændring af loven om særlig ind-

komstskat. Jeg gør forslagsstillerne opmærksom på dette, fordi de måske bør overveje et ændringsforslag i også den lov netop på dette punkt. Det er vel også helt klart, at Danmarks Nationalbank efter normerne i dette forslag her også ville være på den gale side med sine op til 14 pct. i visse rebelåningstilfælde, hvor der på grund af for stor kreditudvidelse hos de rebelånende banker kræves en overrente, som bekendt på 6 pct.

Og for øvrigt, for stadig at blive ved disse ågerbestemmelser: i de tilfælde, hvor kreditorerne skal miste retsbeskyttelse efter forslaget, har man så tænkt på, hvad følgen bliver? Efter min mening kunne det meget let komme til at gå som i Amerika i gamle dage, hvor kvægtyvene simpelt hen blev hængt af de bestjålne, fordi der ingen retsbeskyttelse var. Det lyder måske drastisk, men tilstande i retning af dette kan meget let komme til at blive følgen af manglende retsbeskyttelse fra samfundets side.

Det mest interessante punkt i forslaget — som jeg forventer går i udvalg i sin helhed — er nok det første punkt om, at eksportproduktion og importbesparende produktion skal have prioritet under bankernes kreditrationering. Jeg tror, Nationalbanken og de andre banker har ret i, at selve rationeringsaftalerne ikke bør være selektive; men det er jo ikke til hinder for, at bankerne faktisk giver eksporten et vist fortrin eller i hvert fald sørger for, at eksport ikke kommer bagest i kredittkøen, bagest dér, hvor der somme tider ikke bliver nogen faktisk uddeling.

Valutabekendtgørelsen giver jo også eksport — og vi kan tilføje import — en vis favør ved adgangen til finansiering i udlandet, og jeg gør det sidespring — der står også import — at hvis vi udelukker import fra at optage lån i udlandet til billig rente, så vil der være fare for, at vi mister en del af distribueringsforretningerne af importvarer, sådan at de udenlandske firmaer, ligesom det er tilfældet med benzinfirmaerne, der jo selv distribuerer, vil overtage det, der i dag er importagenturer, og tage hele mellemhandler- og distribueringsfortjenesten. Det viser, hvor kompliceret den selektive kreditrationering er, som foreslås i dette forslag.

Nationalbankens rebelåning af langfristede eksportkreditter ud over 1 mill. kr. pr. engagement, den såkaldte kreditbevisordning, er jo et andet eksempel på prioritering

[Hølge von Rosen.]

af eksportens kreditkrav, stadig uden for denne aftale, og der er jo også rentefavører, f. eks. de 6 pct. i rebelåningsrente for skibskreditobligationer, altså værfterne. Det er for mig at se overordentlig tvivlsomt, om man bør søge at få inkorporeret disse og andre eksportfavører i en kreditrationeringsaftale, eller om det fortsat bør være et konduitespørgsmål for bankerne og således, at der i fornødent omfang suppleres af Nationalbanken og statslige myndigheder. Hele spørgsmålet om eksportfinansiering, herunder indrømmelse af favører i visse tilfælde, må vel også ses stærkt i belysning af, hvordan vore udenlandske konkurrenter er stillet bl. a. i finansieringsmæssig henseende, og man kan såmænd godt tage skattebegunstigelser ved eksport op som en af de ting, der burde belyses, hvis man ville have hele spørgsmålet klaret.

Må jeg konkludere, at det radikale venstre erkender, at forslaget beskæftiger sig med meget vigtige ting, men at vi er yderst reserverede over for hovedparten af dette helt uoverskuelige forslag.

Ømann: Da mit partis ordfører i denne sag, hr. Poul Dam, er bortrejst, skal jeg tillade mig at komme med et par bemærkninger i hans sted.

Dette forslag berører jo en række emner på det kreditpolitiske område, hvor man givetvis kunne gribe ind og også gøre det med en vis gavnlig virkning. Ønsket om, at Nationalbanken sætter sig lidt hårdere på forretningsbankerne for at opnå en bedre samfundsøkonomisk udnyttelse af den del af låne- og investeringskapitalen, som disse institutter råder over, ja, det er et ønske, som vi ganske kan dele, og som vi også tidligere har givet udtryk for. Jeg forstod på justitsministeren, at man næsten skulle nå hen til at nationalisere Nationalbanken, førend man kunne få den til at gøre noget i denne retning; men jeg tror nu nok, at Nationalbanken, hvis den ellers havde vilje til at gøre noget i den retning, også havde midler til at dirigere lånepolitikken i en vis retning. F. eks. kunne Nationalbanken vel nok, uden at det virkede krænkende, interessere sig lidt for, hvor meget af forretningsbankernes kapital der anvendes til finansiering af afbetalingshandel, hvor meget der

anvendes i forbindelse med de finansierings-selskaber, som forretningsbankerne jo har oprettet i tilknytning til sig.

Jeg vil dog advare mod at overbetone den åbenbart knæsatte tanke om, at det gælder om ensidigt at favorisere eksportindustrier eller, som det her tilføjes, industrier, der producerer i konkurrence med importen. Selv en lavt udviklet industri — som den danske jo er — er så integreret, at man næppe kan tillade sig at pille visse sektorer ud til en decideret særfavorisering. Det er i hvert fald noget, man skal udvise en vis forsigtighed med. Det ville utvivlsomt være let gennemførligt at fastsætte en maksimalrente — nu siger man, det er en ågerrente, der skulle fastsættes — og fastsætte sanktioner for overtrædelse af en sådan rentebestemmelse. Store og, skal vi sige mindre ønskværdige dele af afbetalingshandelen kunne sikkert saneres en del gennem en sådan i og for sig let kontrollerbar maksimalrente. Derimod vil den foreslåede beskatning af visse private pantebreve nok volde en del administrative besværligheder, medmindre man skal gå meget hårdt til værks med grove kriterier og meget håndfaste bevisregler.

Jeg må sige — det er allerede sagt — at den efterlyste registrering finder jo allerede sted; hr. Kai Moltke kan gå ind i læsesalen og læse Statstidende — den afdeling, der hedder Tinglysningstidende — dér står de opmarcheret, alle tinglysningerne.

Der er jo også andre dele af forslaget, der bærer præg af et lidt svigtende kendskab til det virkelige liv. At lave en lovbestemmelse om, at tinglysning af private pantebreve er obligatorisk, vil næppe gavne ret meget; det hører vist til på lånemarkedets alleryderste overdrev at give lån i fast ejendom og samtidig afstå fra tinglysning og beskyttelse af sit tilgodehavende.

Vi kan altså støtte den gode vilje, der ligger bag dette forslag, selv om en omredigering og korrigerering på forskellige punkter naturligvis bliver nødvendig, når man får tænkt sig om. Men i øvrigt synes jeg, at når forslaget nu sætter sig de meget høje mål at sanere kreditforholdene og at gavne og sikre beskæftigelsen, så mangler der da en påpegning af helt fundamentale ting. En væsentlig del af renteinflationen kan naturligvis henføres til den almindelige in-

[Ømann.]

fation. Der har været fremført en tanke om lav rente i låneforhold, kombineret med en inflationssikring. Det er en tanke, som har været fremme nogle gange, men som vist aldrig er blevet diskuteret helt til bunds i alle sine konsekvenser. Det var nok en ting, der var værd at tage op igen. Jeg tror heller ikke, der er tvivl om, at skatte-reglerne bærer et betydeligt ansvar for det høje renteniveau, vi har. Jeg er da ikke i tvivl om, at hvis man skar igennem og sagde, at i hvert fald rente af privat gæld ikke kan trækkes fra på selvangivelsen, ja, så ville folk ikke være parat til at betale disse høje renter, som de f. eks. nu betaler i afbetalingshandelen.

Jeg savner en kritik af den mærkværdigt virkende realkreditordning herhjemme. De mangfoldige realkreditinstitutioner er jo uhyggeligt papirskabende, de har en betydelig administration og hver sin vurderings-procedure, og de tager deres hårde told i form af administrationsgebyr ved ethvert nybyggeri og enhver lånstiftelse. Her er der noget, der kan gøres enklere.

Dernæst er der mangelen på en speciel dansk industrikredit. Der er jo ikke noget instrument, hvorigennem industrien specielt kan søge kredit; der er jo ingen speciel industriel lånemulighed. Vi kender ikke begrebet industriobligationer herhjemme. Her er det på sin plads at påpege behovet for en statslig investeringsbank.

Jeg savner en afbalanceret vurdering af, hvor lånekapitalen i dag er at hente. Forsikringskaskaberne f. eks. råder over forsikringstagernes meget betydelige midler, og disse selskaber er delvis hørt op med at efterspørge børsobligationer, for de låner selv ud, ja, de deltager endog i risikoprægede forretningsbyggerier, har man set. Jeg tror ikke, at vi skal stå tilbage for Sverige i dette spørgsmål; men jeg tror, det ville være gavnligt at få nedsat en kommission til at foretage en mere omfattende undersøgelse af hele det danske samfunds kapitalforsyning. Men det er tanker, vi kan drøfte videre i det udvalg, som formodentlig bliver nedsat.

Justitsministeren (Thestrup): Der er stillet et par spørgsmål til mig, som jeg skal forsøge at besvare.

Hr. Kai Moltke spurgte mig, om jeg var

enig med statsministeren med hensyn til spørgsmålet om bankernes dispositionsfrihed, og jeg kan sige, at jeg er ganske enig med statsministeren i hans opfordring til bankerne om ved deres långivning at tage fornødent hensyn til eksporten. Det er også rigtigt, at spørgsmålet om renterne ved afbetalingshandel skal indgå i de undersøgelser, som udvalget vil beskæftige sig med, ikke i og for sig fordi det givet bliver betragtet som åger, men netop fordi hr. Kai Moltke bad om at få dette punkt undersøgt. Jeg kan citere fra hr. Kai Moltkes skriftlige begrundelse for et spørgsmål den 6. marts d.å. (folketingets forhandlinger 1967-68, 2. samling, sp. 618):

„Samtidig bør vel hele renteproblemet i forbindelse med ukontrollerede private pantebrev og ligeledes ved afbetalingshandel (forbrugskredit) undersøges og reguleres ved lovgivningsindgreb“; og det mener vi altså også kan være rimeligt. Dermed være ikke sagt, at det givet er åger. Må jeg gøre opmærksom på, at under det meget store antal ejer-pantebreve — for jeg indrømmer, der er et stort antal ejer-pantebreve — falder også byggelånene; byggelånene udgør ganske givet en meget stor del af disse pantebreve, og det er jo ganske legale ting, det her drejer sig om, det er ikke pantebreve, der indgår i noget gråt pengemarked.

Hr. Poul Dalsager spurgte mig, om det ikke var således, at undersøgelserne vedrørende åger er sat i gang af min forgænger, hr. K. Axel Nielsen, og jeg kan bekræfte, at det er de. Jeg tror, at på dette punkt har min forgænger og jeg ganske samme opfattelse, og vi er enige om, at det er rimeligt at få dette punkt undersøgt nærmere.

Jeg kan sige, at vi stadig er villige til at komme med de oplysninger, man ønsker, hvis et udvalg bliver nedsat.

Ordføreren for forslagsstillerne (Kai Moltke): Jeg skal gøre det kort. Tilbage bliver jo et centralt problem, når man gennemlæser Nationalbankens regnskab. Vi taler så meget om liberaliseret økonomi, og hvad viser så året 1967: at de nuværende lave obligationskurser på noterede papirer kun opretholdtes og en effektiv rente på 10-11 pct. kun blev stående derved, at Danmarks Nationalbank i denne periode op-

[Kai Moltke.]

købte for 1 milliard 350 mill. kr. obligationer. Tidligere var det sådan, at regeringens kasseoverskud dannede sikkerheden for disse Nationalbankens opkøb; en sådan kasse-reserve til dækning af disse lån findes ikke i øjeblikket, og ethvert tænkende væsen må derfor spørge sig selv: er det ikke inflatoriske tendenser, som fremmes, hvis denne udvikling fortsætter?

Den socialdemokratiske ordfører var bekymret over, at man med hensyn til de private tillægslån skulle se bort fra modernisering af landbruget og andre lignende ting. Må jeg lige sige, at i bemærkningerne til forslaget står der udtrykkelig:

„Det understreges, at tillægslån til produktive formål som modernisering af landbrugs- og industrivirksomheder samt anerkendte former for boligudvidelse eller modernisering selvfølgelig bør undtages fra afgiften.“

Jeg er fuldstændig klar over, at en meget stor del af disse tillægslån, som er kommet i den sidste tid, netop hænger sammen med omlægningen af landbrugsstrukturen, og der er ingen i vort parti, der et øjeblik har tænkt på at krænke noget sådant. Om derimod lån til uddannelse skulle være et felt, som særlig skulle finde sin rod inden for realkredit, det vil jeg derimod sætte et stort spørgsmålstegn ved; jeg kan ikke tro det skulle være socialdemokratiets opfattelse, at studielån fremtidig skal fremskaffes, hvor der ikke er tilstrækkeligt på statsbudgettet, ved optagelse af lån i gårde og huse og ejendomme.

Endelig vil jeg gøre opmærksom på, at med hensyn til disse ågerparagraffer, som jeg nu fik et velvilligt tilsagn om en saglig undersøgelse af, er der jo ikke tale om noget yderliggående venstresocialistisk forslag, som repræsenterer den umiddelbare overgang til socialismen; det er jo ting, som man har arbejdet praktisk med i en række af landets nabostater. De er hentet fra fransk lovgivning af 1966, og det er en ting, som er blevet drøftet grundigt f. eks. inden for Den tyske Forbundsrepublik og i andre vestlige lande. Og når man ligefrem møder en sådan uklarhed på disse områder hos en række af dem, som her har taget ordet, så må jeg da virkelig spørge, om det ikke var på tide, at netop de partier, som er særlig interesserede i at indtræde i de større mar-

kedsdannelser, satte sig ind i disse ting og så en lille smule på, hvad der egentlig foregik her.

Til hr. Ømann skal jeg blot sige, med hensyn til dette at det ville have væsentlig indflydelse, hvis man fjernede retten til at fradrage private renter af gæld på selvangivelsen, at det er jo ikke noget, vi kommer til at strides om, men et sådant initiativ kunne jo passende være foretaget fra SF's side, hvis man mener, der er mangler ved det foreliggende forslag. Jeg forstår i og for sig ikke, hvem der har forhindret hr. Ømann i at fremkomme med et sådant forslag.

Poul Dalsager: Jeg vil gerne sige, at hr. Kai Moltke har misforstået mig næsten så grundigt, som det overhovedet kunne lade sig gøre. Det kan meget vel være min skyld, jeg har måske ikke udtrykt mig tydeligt nok. Når jeg talte om tillægslåne f. eks. inden for landbruget, sagde jeg udtrykkelig gælds-sanering og nævnte ikke ombygninger, strukturrationalisering osv. Gældssanering foregår i meget vidt omfang ved, at landmændene ønsker al deres løse gæld samlet på ét bræt og så optager et nyt tillægslån i kreditforeningen, altså et yderst hæderligt og agtværdigt formål, som jeg vil være meget betænkelig ved, at vi ramte f. eks. ved en prioritering af andre lån.

Hr. Kai Moltke var også meget uforstående over for det, jeg havde sagt om uddannelseslån. Nu har jeg jo den fordel fremfor hr. Kai Moltke, at jeg har beskæftiget mig med disse ting i en række år og måske nok ved en del mere om, hvordan det foregår, og jeg kan da betro hr. Kai Moltke, at banker og sparekasser i meget, meget vidt udstrækning yder lån til unge under uddannelse, hvor man netop sikrer disse lån f. eks. ved ejerpantebreve eller anden pant i fast ejendom. Jeg har desværre ikke tallene her hos mig, så jeg kunne give oplysninger om, hvor meget det drejer sig om, men det foregår altså i vidt omfang.

Da hr. Kai Moltke også i sit første indlæg var meget stærkt inde på det store beløb, der går til ejerpantebreve, har ministeren rigtigt her nævnt, at praktisk taget alt nybyggeri finansieres ved hjælp af ejerpantebreve, og det er altså også hæderlige og agtværdige formål.

Derudover kan jeg sige, at ud over det,

[Poul Dalsager.]

der står i Nationalbankens beretning om tinglyste pantebreve til banker og sparekasser, ville jeg tro, at omkring 80 pct. af den lånydelse, der foregår fra banker og sparekasser, foregår ved hjælp af ejerpantebreve, og det er der altså heller ikke noget særlig odiøst i.

Jeg synes lige, disse oplysninger skulle med. Måske kan de klare lidt op af de misforståelser, som hr. Kai Moltke gjorde sig skyldig i.

Ømann: Til hr. Kai Moltkes orientering angående fradrag af private renter af gæld vil jeg da lige oplyse, at ved at bladre i folketingets årbog kan hr. Kai Moltke finde et fuldt færdigt forslag om forbud mod fradrag af private renter af gæld. Det kan godt være, det skal tages op igen. Siden har vi jo fået boligforliget, og det spærrer jo af for en vedtagelse i hvert fald i dette folketing, men jeg synes, det ville være udmærket at markere vor stilling til det igen ved at genfremsætte dette forslag og advokere for de gode tanker, der er i det i nationaløkonomisk forstand.

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forslagsstillerne (Kai Moltke): Først til hr. Ømann: jeg er ganske klar over, at et sådant forslag har været fremsat før boligforliget, men jeg undrer mig blot over, at det ikke er blevet fremsat senere, og at det ikke er blevet fremsat netop nu, hvor vor skattelovgivning igen er aktuel.

Til den socialdemokratiske ordfører kun dette: jeg er fuldstændig klar over, at en meget stor del ejerpantebreve står i forbindelse med byggelån osv., men det er jo netop en af de ting, som jeg absolut ikke har prøvet at antaste i det forslag, det drejer sig om her.

Det andet, hr. Poul Dalsager var inde på: at en meget stor del af uddannelseslånene skulle stamme fra sikkerhed i fast ejendom,

er jo i virkeligheden kun en påvisning af den ulighed, som eksisterer, at uddannelseslån kan skaffes til dem, der ejer fast ejendom, og i mindre grad til dem, som ikke gør det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af valgretsaldere og myndighedsaldere [af Sigsgaard m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. IX) findes i tillæg A. sp. 2315, fremsættelsen i tidende sp. 1182).

Sagen sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (Poul Sørensen): Det er jo ikke mere end nogle få måneder siden, spørgsmålet om nedsættelse af valgretsaldere og myndighedsaldere sidst blev rejst her i tinget. Ved den lejlighed — det var i folketingets spørgetid den 13. december 1967 — redegjorde den daværende justitsminister for de overvejelser af disse spørgsmål, som for tiden foregår i de andre nordiske lande.

Som omtalt er forholdet nu det, at i Norge og Sverige er valgretsaldere allerede nedsat til 20 år, i Finland og Island er der truffet beslutning om at foreslå nedsættelse af valgretsaldere til 20 år, og i Danmark er spørgsmålet om tilsvarende nedsættelse af valgretsaldere under overvejelse.